

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ของประเทศ (ตอนที่ 1) Guideline of Thai Herbal Medicinal Development : Part 1

เพ็ญธิดา ทิพย์โยธา*

บทคัดย่อ

งานวิจัยที่ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรค และแนวทางแก้ไขของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเฉพาะของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ซึ่งได้สำรวจโดยการสัมภาษณ์คือกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์รวม 28 คน และผู้ประกอบการด้านสมุนไพร 14 แห่ง (ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครปฐม) ผลการศึกษาพบว่า ทั้งเกษตรกร และผู้ประกอบการมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยโดยเกษตรกรต้องการให้ผู้ประกอบการรับประกันผลผลิตสมุนไพรที่ปลูกทั้งหมด เพราะการลงทุนปลูกพืชสมุนไพรปลอดสารพิษ (เกษตรอินทรีย์) ต้องใช้ต้นทุนสูงและมีปัญหาเกี่ยวกับอายุสมุนไพรมีเพียงไม่เกินหนึ่งปี เพราะหมดคุณภาพ นอกจากนี้เกษตรกรก็ยังขาดความรู้ในการป้องกันตนเอง เวลาบดพืชสมุนไพร และมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหันกลับมานิยมใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรทางสื่อต่างๆ ให้กว้างขวางขึ้น และควรส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายในการปลูกพืชสมุนไพรปลอดสารพิษเพื่อใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบป้อนให้กับผู้ประกอบการ

สำหรับด้านผู้ประกอบการก็มีทัศนะว่าประชากรร้อยละหกสิบไม่เคยรู้เรื่องสมุนไพรจึงต้องเร่งสร้างกระแสให้ประชาชนเกิดความนิยมรวมทั้งแพทย์ยังไม่ค่อยยอมรับการใช้สมุนไพรรักษาคนไข้ เพราะขาดงานวิจัยรับรองนอกจากนี้ยังขาดโรงงานผลิตยาสมุนไพร ดังนั้นรัฐบาลควรให้การส่งเสริมเกี่ยวกับสมุนไพรค่อนข้างน้อย และผู้ประกอบการได้เสนอแนะให้ใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นทางเลือกของสุขภาพพึ่งตนเองของประชาชน รัฐบาลควรแก้ไขปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นระบบ เช่น สร้างกลไกการส่งเสริมให้โรงพยาบาลของรัฐใช้สมุนไพรในการรักษาโรคควบคู่ด้านสมุนไพรไปกับการใช้ยาต้านแผนปัจจุบันรักษาโรค ควรตีพิมพ์งานวิจัยในวารสารต่างประเทศ หรือลงในวารสารของไทยที่เป็นที่ยอมรับ ใช้สัตว์ทดลองทดสอบความเป็นพิษของสมุนไพร เป็นต้น

* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

บทนำ

สมุนไพรเป็นสิ่งใกล้ตัวและใช้เป็นยารักษาโรคของบรรพบุรุษมาช้านาน แต่ในช่วงเวลาหนึ่งระบบการแพทย์และสาธารณสุขของรัฐได้ทอดทิ้งไม่เห็นคุณค่าของสมุนไพร ทำให้สมุนไพรขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ดังนั้นรัฐจึงมีนโยบายเร่งรัดให้ประเทศชาติพึ่งตนเองในด้านสาธารณสุขมากขึ้น โดยมีโครงการฟื้นฟูพัฒนาการใช้สมุนไพรอย่างแพร่หลาย ขณะที่สารเคมีที่ใช้เป็นยารักษาโรคในระบบการแพทย์และสาธารณสุขแผนปัจจุบันที่สั่งซื้อจากต่างประเทศมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ และอาจประสบปัญหาขาดแคลนในอนาคต นอกจากนี้สมุนไพร ยังใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบของยาใหม่ในระบบการแพทย์แผนปัจจุบันต้องการ สมุนไพรจึงมีคุณค่าสมควรรับเร่งพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในทุกทางโดยเร็วที่สุด โดยต้องพัฒนาตั้งแต่การเพาะปลูกสมุนไพรให้มีมาตรฐานเหมาะสมใช้เป็นยารักษาโรคโดยตรง หรือสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมการสกัดเป็นวัตถุดิบในการผลิตยาใหม่ (มาลี บรรจบ และดรุณ เพ็ชรพลาย 2538)

สมุนไพรเป็นยารักษาโรคที่มีความสำคัญต่อมนุษย์และในประเทศอุตสาหกรรมประมาณ 25% ของยาตามใบสั่งยา เป็นผลิตภัณฑ์จากพืช และประชากรโลกไม่น้อยกว่า 75% ก็ใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น ในปัจจุบัน 90% ของสมุนไพรที่ส่งออกจากประเทศโดยการสั่งซื้อจากต่างประเทศและอุตสาหกรรมแผนโบราณในประเทศจะเก็บได้จากป่าซึ่งพบว่าสมุนไพรที่น่าสนใจส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านการวิจัย จึงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศเพราะนักวิจัยต่างประเทศที่มีเทคโนโลยีและงบประมาณสูงให้ความสนใจและเข้ามานำสมุนไพรของไทยไปทำการวิจัยเพื่อหาประโยชน์ กรณีสมุนไพรเป่าน้อยเป็นตัวอย่าง ชาวต่างชาตินำไปผลิตและส่งมาขายคนไทย นอกจากนี้สมุนไพรจากป่ายังถูกขูด หั่นและตากแห้งส่งขายต่างประเทศ ทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในสภาพใกล้สูญพันธุ์ เช่น กวางเครือ เป็นพืชสมุนไพรที่ใช้หัวใต้ดินเป็นยาบำรุงกำลังและสุขภาพ ให้สมบุรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่าโรคที่ประชาชนเป็นกันมาก ได้แก่ โรคกระเพาะอาหาร ท้องอืด ท้องเฟ้อ อาหารไม่ย่อย และโรคผิวหนังคันคัน ติดเชื้อและแผลสด ข้อมูล พ.ศ.2537 มีมูลค่าการใช้ยาแผนปัจจุบันนำเข้าเพื่อรักษาโรคดังกล่าว ทั้งในโรงพยาบาล และร้านยา เป็นต้น 424,131 และ 173,472 ดังนั้น จึงได้มีหน่วยวิจัยที่พยายามพัฒนาแคปซูลขมิ้นชัน เพื่อใช้ทดแทนยานำเข้าเพื่อรักษาโรคดังกล่าว (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2546)

งานวิจัยและพัฒนาสมุนไพร เป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมอบหมายให้เป็นการกิจของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือประการที่หนึ่ง เพื่อพัฒนาสมุนไพรให้เป็นยาแผนปัจจุบัน ลดค่าใช้จ่ายในการนำเข้ายาและสารเคมีนำไปสู่การผลิตยาแผนปัจจุบัน ซึ่งคิดเป็นจำนวนเงินนับหมื่นล้านบาทในแต่ละปี ประการที่สองเพื่อพัฒนาทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร และการแพทย์แผนไทย ตามหลักการอันสำคัญยิ่งของการสาธารณสุขมูลฐาน กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์จึงได้มีโครงการเร่งรัดการพัฒนาสมุนไพรในด้านต่างๆ เพื่อให้ผลการพัฒนานั้นได้มาซึ่งข้อมูลด้านสมุนไพร เพื่อช่วยให้ผู้มีหน้าที่ศึกษาพัฒนาและสนใจด้านสมุนไพร ได้ทราบข้อมูลอันเป็นประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาสมุนไพรร่วมกัน (จรรย์ มีখনอน 2538 : 2)

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นแผนระยะ 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มี 8 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรให้ครบวงจร ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพ กำหนดมาตรฐานและควบคุมคุณภาพสมุนไพร ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร ส่งเสริมการตลาดสมุนไพร และปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่ออุตสาหกรรมสมุนไพร พัฒนาเครือข่ายข้อมูลด้านสมุนไพร และกำหนดกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน (องค์การประสานงาน : กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข 2547 : 1-13)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนงบประมาณการวิจัยของประเทศไทยในเชิงบูรณาการนำร่อง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2547 ได้อนุมัติงบประมาณการวิจัยในโครงการเชิงบูรณาการนำร่อง เรื่อง การพัฒนาด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วย โครงการทางด้านต่างๆ ได้แก่ โครงการพัฒนาตำรายาแผนโบราณที่มีศักยภาพ และเตรียมสารสกัดมาตรฐานและทดสอบประสิทธิภาพตามวิธีสากลของสมุนไพรที่มีศักยภาพในเชิงการตลาด และสามารถแปรรูปเป็นส่วนประกอบในยาจากสมุนไพร (Herbal medicine) อาหารเสริมสุขภาพ (Health food products) เครื่องสำอาง (Cosmetic from natural origin) เวชภัณฑ์ และใช้ในการผลิตสัตว์ได้ การวิจัยที่เน้นมาตรฐานของวัตถุดิบและสารสกัดสมุนไพร พร้อมทั้งการพิสูจน์ประสิทธิภาพเชิงเภสัชวิทยา (Pharmacological activities) และความปลอดภัยตามมาตรฐานสากลโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยได้กำหนดแนวทางการวิจัยและดัชนีชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อประเมินทิศทางการต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรในตลาดโลก ปัญหาสุขภาพของคนไทย และข้อมูลการวิจัยพื้นฐานที่ผ่านมา (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2547 : 1)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2546) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งในประเทศและต่างประเทศมีเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี ทั้งในรูปของยา อาหารเสริม เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ ดังนั้นงานวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและตำรายาไทยจึงมีความจำเป็นที่ควรเร่งดำเนินการจากรายงานของสถาบันการแพทย์แผนไทยพบว่ามีการใช้ยาสมุนไพรเพื่อการแพทย์แผนไทยมากกว่า 1,500 แห่ง ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538-2546 พบว่ามีการผลิตยาแผนโบราณสำหรับมนุษย์ในปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มจะผลิตเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนการนำเข้าจะต่างประเทศ แต่ปัญหาสำคัญของการใช้สมุนไพร คือ การขาดข้อมูลทางด้านการแพทย์เภสัชกรรมสนับสนุนการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ และยังขาดข้อมูลการเพาะปลูกสำหรับภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2546)

นโยบายส่งเสริมกิจการผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (วัชรวิ ถิ่นธานี 2546) รายงานว่าคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้กำหนดให้กิจการผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (ยกเว้นสบู่ ยาสระผม

ยาสีฟัน และเครื่องสำอาง) เป็นกิจการที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้ส่งเสริมในประเภท 1.20 ซึ่งมีสิทธิและประโยชน์ที่ได้รับคือ ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร ยกเว้น ภาษีเงินได้ในนิติบุคคล เป็นเวลา 8 ปี มีโครงการที่ตั้งใน 40 จังหวัด เช่น อุบลราชธานี ปราจีนบุรี ชัยภูมิ มุกดาหาร อุตรธานี เลย ขอนแก่น นครราชสีมา เพชรบูรณ์ พิจิตร สุโขทัย หนองคาย เป็นต้น โดยหากตั้งในนิคมอุตสาหกรรม หรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม จะได้รับสิทธิประโยชน์คือ ลดหย่อนเงินได้ในนิติบุคคล ร้อยละ 50 ของอัตราปกติเวลา 5 ปี และ อนุญาตให้หักค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า

อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสมุนไพรโดยเฉพาะในมุมมองของเกษตรกรและผู้ประกอบการยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด ดังนั้นงานวิจัยนี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจปัญหาและแนวทางแก้ไขรวมทั้งความคิดเห็นของผู้ประกอบการด้านสมุนไพรและเกษตรกรซึ่งเพาะปลูกพืชสมุนไพร อันจะเป็นแนวทางสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศ

วิธีดำเนินงาน

เป็นการวิจัยเชิงสัมภาษณ์โดยได้สัมภาษณ์เจาะลึกผู้ประกอบการด้านสมุนไพรรวม 14 แห่ง เช่น มูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร วิทยาการแพทย์ สมุนไพรเจ้าพรหม สมุนไพรคงคา เจ้ากรมเป็อ จำกัด ภูลประสิทธิ์ จำกัด ชุมชนปฐมอโศก สมุนไพรวัดปักไม้สาย หจก.ห้างขายยาจอมทอง ร้านติดจิตโรโฮสท บริษัทมณฑลสยามเวช จำกัด ลิ้มรักษ์ทอง หจก.สามัญจิตประพันธ์ หจก.ภูมิวิรัตน์เภสัช ส่วนกลุ่มเกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรปลอดสารพิษรวม 28 คน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรหมู่บ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี และกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายชุมชนปฐมอโศก เช่น กลุ่มหนองบัวแดงก้าวหน้า กลุ่มวาปี กลุ่มบ้านแร่จ คอแดง กลุ่มสีดาอโศก กลุ่มแดงทันใจ กลุ่มศิระะอโศก กลุ่มศรีโพธิ์ เพื่อทำให้ทราบถึงแนวคิดและทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาสมุนไพร และผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศ จากนั้นก็นำข้อมูล มาวิเคราะห์ และสรุปความคิดเห็นทั้งข้อดี ข้อเสีย และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา

พบว่า ผู้ประกอบการและเกษตรกรให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าควรสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย โดยสามารถสรุปภาพรวมของการวิเคราะห์ ทั้งข้อดีและข้อเสีย รวมทั้งข้อเสนอแนะ (ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร

ข้อดี	ข้อเสีย
1. การปลูกพืชสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์ จะมีความปลอดภัยและลดค่าใช้จ่ายได้ 2. ราคาสมุนไพรของเกษตรกร ผู้ผลิตบางรายได้ให้โอกาสเกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาพืชสมุนไพรด้วย (เช่น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร) 3. สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ไม่มีอันตรายเนื่องจากปลอดสารพิษ 4. ยาสมุนไพรควรรับประทานให้ถูกหลักการและอย่ารับประทานเกินขนาดที่ระบุ 5. ประโยชน์ของสมุนไพร เช่น เพกาใช้ลดความอ้วนและบำรุงโลหิต, ใบพลูใช้เป็นส่วนผสมทำยาสีฟัน เป็นต้น	1. สมุนไพรเก็บได้ไม่เกินหนึ่งปีเพราะจะหมดคุณภาพ 2. เกษตรกรจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ในการป้องกันตนเองเวลาผลิตสมุนไพร เช่น ควรปิดจุกเวลาบดสมุนไพรเพื่อป้องกันอาการมีนและเวียนศีรษะ เช่น เวลาบดฟ้าทะลายโจร

ตารางที่ 2 ภาพรวมการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ข้อดี	ข้อเสีย
1. ถ้าหมอหันมาใช้สมุนไพรคนไข้ก็จะรู้จักใช้สมุนไพรมากขึ้น 2. สมุนไพรเป็นพืชบำรุงร่างกาย 3. โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์ที่ปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ 4. กิจการสมุนไพรปลอดสารพิษควรมีเครือข่ายการปลูกสมุนไพรที่เราขึ้นทะเบียนแล้วกลับขายไม่ออกเป็นเกษตรอินทรีย์ตามที่ต้องการ 5. ควรให้โรงพยาบาลที่ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร นำความรู้การทำผลิตภัณฑ์มาเผยแพร่ทั่วประเทศในทุกจังหวัด เช่น ถ่ายทอดให้เภสัชกรและประชาชน	1. ประชากรร้อยละหกสิบ ที่ยังไม่ค่อยรู้เรื่องสมุนไพรของไทย เรื่องนี้ต้องสร้างกระแสให้เกิดความนิยม โดยการให้ความรู้กับประชาชน ผู้บริโภคบุคลากรทางการแพทย์และเกษตรกรด้วย 2. จุดอ่อนแพทย์ไม่ค่อยยอมรับในการใช้สมุนไพรกับคนไข้ เพราะขาดงานวิจัยรับรองว่าใช้แล้วปลอดภัย และแพทย์อาจยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรดีเท่าที่ควร จึงไม่กล้าแนะนำให้คนไข้ใช้หมอใช้สมุนไพรในการรักษาคนไข้ไม่ถึง 10% (ข้อมูลเปรียบเทียบทั่วประเทศ)

ข้อดี	ข้อเสีย
6. สมุนไพรที่มีความปลอดภัยและมีคุณภาพดีขึ้นกับปัจจัยหนึ่งคือ เกษตรกรควรปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งทำในผลิตภัณฑ์ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร 7. ผลทางอ้อมเกี่ยวกับการพัฒนาใช้สมุนไพรคือ ผู้สูงอายุจะรู้จักสมุนไพร 8. สมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคเช่น กวาวเครือ ใช้ในคนวัยทองเป็นการเพิ่ม Hormone และไขมันชั้นเอามาแทนที่ยาแก้ ข้อดีท้องเฟ้อ รวมทั้งบำรุงร่างกายสำหรับตะไคร้หอมมีสรรพคุณกันยุง หากทำเป็นประตูดยอาจไม่เข้า 9. สมุนไพรที่มีสองส่วน ส่วนหนึ่งนำไปทำยา อีกส่วนหนึ่งเป็นอาหารเสริม และน่าจะส่งเสริมสมุนไพรในโรคต่อไปนี้ เช่น โรคหัวใจ โรคเมะเร็ง โรคนอดส์ เป็นต้น	3. กลุ่มแพทย์ยังทำให้วิจัยด้านสมุนไพรน้อยอยู่ จะเห็นได้ว่าการนำเสนอเรื่อง การใช้สมุนไพร รักษาโรคได้ ในวารสารการแพทย์ยังมีน้อย หากแพทย์มาทำวิจัยด้านนี้มาก ย่อมจะทำให้แพทย์มาทำวิจัยด้านนี้มาก ย่อมจะทำให้แพทย์ยอมรับการใช้สมุนไพรมากขึ้น เพราะส่วนใหญ่งานวิจัย มักทำโดยเภสัชกรกับพยาบาล 4. ขาดโรงงานที่ผลิตยาสมุนไพรเพียงพอต่อความต้องการได้ หากโรงพยาบาลทุกแห่งหันมาใช้สมุนไพร 5. รัฐบาลควรเข้ามาให้การส่งเสริมเกี่ยวกับ สมุนไพรน้อยมากส่วนที่ส่งเสริมบางครั้งกลับเป็นข้อจำกัด เช่น สมุนไพรบางตัวขึ้นทะเบียนแล้ว 6. ควรจะได้สรรพคุณตรงตามทีควรเป็นปรากฏว่า ยาสมุนไพรที่เราขึ้นทะเบียนแล้วกลับขายไม่ออกโครงการสมุนไพรที่เสียหาย เพราะคนที่ผลิตสมุนไพรมักจะใช้ Steroid ในยาสมุนไพร ทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพรวมและทำให้ความเชื่อถือในการผลิตยาสมุนไพรเสียหาย

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

1. การรณรงค์ให้เกิดการนิยมใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรควรออกการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
2. ควรมีเครือข่ายในการปลูกพืชสมุนไพรแบบปลอดภัยเป็นวัตถุดิบ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรเช่นเดียวกับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และชุมชนปฐมมโศก ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการ

- 1) ทางเลือกของสุขภาพพึ่งตนเอง ควรทำดังนี้
  - (1.1) อย. ควรเปิดโอกาสให้ฉลากยาสามารถระบุสรรพคุณของสมุนไพรได้มากกว่านี้

เพราะปัจจุบันฉลากยาเขียนอะไรไม่ได้มาก หรือควรเปิดโอกาสให้ออกสื่อประชาสัมพันธ์สรรพคุณของผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มากขึ้น ถ้าหากต้องการให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตลาดผู้บริโภคให้มากขึ้น

(1.2) ควรปรับเปลี่ยนประเด็นข้อกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

(1.3) เปิดโอกาสให้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มากขึ้น

(1.4) ทำอย่างไรที่จะให้ประชาชนได้ใช้สมุนไพรในวิถีชีวิต ซึ่งไม่เฉพาะเกี่ยวกับยาสมุนไพรแต่รวมถึงการพัฒนาสมุนไพรเป็นเครื่องสำอาง เครื่องดื่มสมุนไพร นำเศษที่เหลือของสมุนไพรใส่กาวยาไม้เป็นไม้ทำบ้าน (เช่น ทำประตู หน้าต่าง) เป็นการใช้ วัสดุเหลือทิ้งให้เป็นประโยชน์

(1.5) ศึกษาทางเลือกต่างๆ ในการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุด เช่น ทำเป็นแชมพูอาบน้ำให้สัตว์ (สุนัข)

(1.6) กำหนดการเรียนรู้อาจารย์ (หกชั่วโมง) ในหลักสูตรของการเรียนแพทย์ เช่น ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(1.7) ควรสร้างความนิยมให้ประชาชนหันกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรมากขึ้น

2) ควรจะเปิดโอกาส/รณรงค์ให้เกิดการแข่งขันที่จะนำเอาสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

3) ต้องสร้างกลไกการส่งเสริมให้โรงพยาบาลของรัฐใช้สมุนไพรในการรักษาโรคควบคู่กับการใช้ยาแผนปัจจุบันรักษาโรค

4) ควรตีพิมพ์งานวิจัยด้านสมุนไพรในวารสารต่างประเทศ หรือลงวารสารของไทยเป็นที่ยอมรับ

5) การทดลองความเป็นพิเศษ ควรใช้สัตว์ทดลอง เพราะราคาไม่แพงและเป็นการทดลองที่มีประสิทธิภาพสูง

6) การพัฒนาจำเป็นต้องคิดเป็นระบบถึงจะแก้ปัญหาการพัฒนาสมุนไพรได้

7) ประชาชนควรขอให้แพทย์จ่ายยาสมุนไพรให้เมื่อมารับบริการในโรงพยาบาล

8) เราควรทำวิจัยที่เป็นตัวเด่นๆ สักจำนวนหนึ่ง โดยอาจพิจารณาจากสถิติ ประชาชนเป็นโรคจะพบว่าโรคที่คนมีฐานะดีเป็นมากที่สุดคือ โรคหัวใจ และโรคที่เกี่ยวกับหลอดเลือดของหัวใจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเหล่านี้บางส่วนได้มีหน่วยงานของรัฐดำเนินการไปบางส่วน อาทิเช่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สาธารณสุข และกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้ดำเนินการโครงการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรป้องกันกำจัดแมลงทางการแพทย์ เช่น กำจัดยุง แมลงวัน และแมลงสาบ เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขของประเทศ สมุนไพรซึ่งป้องกันกำจัดแมลงทางการแพทย์ ได้แก่ กระเพราแดง ขมิ้นชัน ขี้เหล็ก ตะไคร้หอม น้อยหน่า ประคำดีควาย พริกไทย ไพล มะกรูด แมงลัก ยาสูบ ยูคาลิป สะระแหน่ หนอนตายอยาก ไพล โหระพา

โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นโรงพยาบาลที่ได้มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาสมุนไพรมาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรของประเทศได้รับการสืบสาน (สุภาพรณ์ ปิติพร, 2547)

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรเพื่อการส่งออกและการสร้างงานมี ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ ด้านการปลูกสมุนไพรเพื่อสร้างงาน ด้านคุณภาพวัตถุดิบและกิ่งก้าน วัตถุดิบ และด้านประสิทธิภาพสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ในการเลี้ยงสัตว์ (สุนิพนธ์ ภูมิมางกูร และคณะ, 2542-2543)

ความเข้าใจของผู้ประกอบการที่จะสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในอดีต คือ การพัฒนาปรับปรุงในกระบวนการผลิต เช่น การใช้ความรู้ด้าน TQM (total quality management) ซึ่งเป็นการทำให้กระบวนการผลิตที่ดีขึ้น แต่ไม่ได้เป็นการประกันความสำเร็จในด้านการแข่งขัน ซึ่งสามารถในการแข่งขันในโลกยุคใหม่จะเน้นเรื่องของการสร้างความแตกต่างหรือการมองในด้านของอุปสงค์ (demand side) เป็นสำคัญ กฎเกณฑ์ที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างความแตกต่างประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ข้อ 1.การเน้นลูกค้าเป็นจุดศูนย์กลาง ข้อ 2.การกำหนดความสามารถในการแข่งขัน และข้อ 3.การใช้ความสามารถของเครือข่ายในการชดเชยจุดอ่อน (สุวิทย์ เมษินทรีย์ 2542)

ดังนั้น หากรัฐบาลทรงค้ำจุนอย่างจริงจัง และได้แก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มาศึกษาอย่างรอบด้าน จนกระทั่งสามารถทำให้ประชาชนผู้บริโภคสมุนไพร และแพทย์ยอมรับและพร้อมใจกันใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เกษตรกรและผู้ประกอบการสมุนไพรย่อมเกิดความเชื่อมั่นที่จะสร้างพลังสำคัญที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ดี ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เจลฟ้าทะลายโจรเพื่อใช้เสริมการรักษาโรคปริทันต์อักเสบในผู้ใหญ่, 2546 (อัคราเสนา)
2. จำรูญ มีชนอน. “ค่าน้ำ” ในแนวทางการผลิตวัตถุดิบสมุนไพร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2538.
4. วชิร ถิ่นธานี. นโยบายส่งเสริมกิจการผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546
5. องค์การประสานงาน : กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์กระทรวงสาธารณสุข. “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร”, 2547 (อัคราเสนา)
6. สุนิพนธ์ ภูมิมางกูร. รายงานการวิจัย เรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรเพื่อการส่งออกและการสร้างงานระยะที่ 1 : การพัฒนาคุณภาพสมุนไพร, 2542-2543 (อัคราเสนา)

- 7 สุวิทย์ เมษินทรีย์. การบรรยายพิเศษ “ยุทธศาสตร์นวัตกรรม เพื่อการแข่งขัน : วาระแห่งชาติ” ในนวัตกรรม : กลยุทธ์สู่การแข่งขันระดับโลก,2542
- 8 สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. การสัมมนา “การเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านการพัฒนาสมุนไพร”,2546: (อัตสำเนา)
- 9 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. การสัมมนา “ความร่วมมือและถ่ายทอดเทคโนโลยีการวิจัยสมุนไพรบูรณาการระหว่างรัฐและเอกชน”,2547 (อัตสำเนา)
- 10 สุภาภรณ์ ปิติพร.ภูมิไทยอภัยภูเบศร,2547

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น” ของผู้วิจัย และผลงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์นายแพทย์วีระ กสานติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกสองท่านคือ คณบดีคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และศาสตราจารย์ ดร.จอมจิน จันทรสกุล ที่ได้กรุณาช่วยแนะแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้ด้วย